

Naar een werkelijke Nederlandse bospolitiek?

H. A. van der Meiden

Als de tekenen niet bedriegen, lijkt eindelijk ook in ons land iets van een echte bospolitiek van de grond te komen. Aan diegenen die mij voor de voeten zullen werpen dat er in het verleden toch wel degelijk sprake is geweest van tal van overheidsmaatregelen van een bospolitiek karakter, zou ik willen zeggen dat dergelijke activiteiten nog geen bospolitiek hoeven te betekenen. Sprekend over een echte bospolitiek doel ik op een principiële visie die kabinet en parlement gaan ontwikkelen op de plaats die het bos en derhalve de bosbouw in onze samenleving behoren in te nemen, een visie die gestalte moet krijgen in een *complex van maatregelen* dat voor de instandhouding en uitbreiding van ons bos van *strukturele* betekenis is. De bemoeienis die regeringen in het verleden met bos hadden waren meestal reacties van meer of minder incidentele aard op ontwikkelingen buiten de bosbouw of gevolg van noodsituaties, met name in de partikuliere bosbouw. Zo kan men zich afvragen hoe het momenteel met ons bosareaal zou zijn gesteld als destijds de landbouw bepaalde, nu beboste gronden wél had kunnen gebruiken en als géén grote werkgelegenheidsproblemen hadden bestaan. Overigens wordt mijn scepsis ten aanzien van het bestaan van een echte bospolitiek, zelfs nog tot enkele jaren geleden, gevoed door de ernstige afbreuk die onder de vorige Minister van Landbouw werd gedaan aan de zelfstandigheid van het Staatsbosbeheer, verreweg het belangrijkste apparaat waarover hij beschikte om een dergelijke politiek uit te voeren.

Nu komt een werkelijke bospolitiek natuurlijk niet zo maar uit de lucht vallen. Er zijn in de laatste jaren van verschillende kanten activiteiten ontwikkeld die daarvoor bouwstenen aandroegen. Maar er moet een respons zijn, zowel van de kant van de regering als van het parlement, en in dit opzicht zijn wezenlijke veranderingen te bespeuren.

Ontwikkelingen in de laatste jaren

In het begin van 1973 werden door de Stichting Industrie-Hout en door het Bosschap nota's ingediend (1, 2) waarin een dringend beroep op regering en parlement werd gedaan om te onderkennen dat het huidige bosareaal ontoereikend is om in verschillende behoeften van ons volk te voldoen. Dat daarbij de hout-

produktie uitdrukkelijk naar voren kwam, was een goede ontwikkeling. Te lang heeft de bosbouw in een defensieve uitwijktaktiek *onevenredig* veel accent gegeven aan andere functies van het bos en daarmee zijn eigen positie schade berokkend. Want zo werd de enige goed te kwalificeren functie van het bos achtergesteld, maar tevens werd een exclusieve vorm van bodemproduktie verwaarloosd waarvoor alleen de bosbouw de deskundigheid bezit. Deze verwaarlozing kwam voort uit een gebrek aan inzicht in het feit dat een rol van toenemende betekenis, ook in politiek opzicht, is weggelegd voor de produktie van de grondstof hout.

De bezorgdheid, tot uiting komend in de nota van de Stichting Industrie-Hout en in die van het Bosschap, werd door politici begrepen. Dat bleek reeds uit het debat dat kort na het indienen van de eerstgenoemde nota in januari 1974 in de Tweede Kamer werd gehouden (3, 4), alsmede uit het antwoord dat de Minister aan de Kamer gaf. Hij kondigde de instelling aan van een interdepartementale commissie die hem advies zou moeten uitbrengen over bosinstandhouding en bosuitbreiding en die in de tweede helft van 1975 met zijn activiteiten begon.

Ook bij de behandeling door de Tweede Kamer van de Landbouwbegroting 1975, die plaats vond op 31 oktober 1974 (4), werd, vooral door de heer Beekmans, aandacht besteed aan de bosbouw en, in het kader daarvan, aan de houtproduktie. Nu is de heer Beekmans niet iemand die ophoudt voordat hij resultaten heeft gezien, zoals onder andere bleek uit zijn activiteiten als parlementslid in verband met de bio-industrie. Verwacht mocht dan ook worden dat hij de bosbouw niet los zou laten en dat is later, bij de behandeling van de Landbouwbegroting 1976, ook wel gebleken; ik kom daarop straks terug.

Inmiddels spitste de discussie over de departementale plaats van het Staatsbosbeheer, van groot belang voor de bosbouw, zich toe; hij leidde tot een mislukking van overleg daarover tussen de Ministers van Landbouw en van CRM, waarna de minister-president gevraagd werd over de kwestie een beslissing te nemen. De Stichting Natuur en Milieu en de Stichting Recreatie lieten zich niet onbetuigd en pleitten in meer of minder duidelijke termen voor het overbrengen van het Staats-

bosbeheer of van essentiële taken daarvan naar het Ministerie van CRM. Later, maar gelukkig nog tijdig, kwamen ook van andersdenkenden reacties. Ik doel nu niet op mijn persoonlijke visie, die ik immers reeds veel eerder niet onder stoelen of banken heb gestoken (5), maar op officiële reacties. Deze kwamen in de vorm van brieven aan de Vaste Commissie van Landbouw van de Tweede Kamer, en wel van de zijde van het Boschap, van de Stichting Industrie-Hout, van de Koninklijke Nederlandse Bosbouw Vereniging en van een groep Wageningse hoogleraren. De eerste drie zijn mij bekend; de tweede en derde zijn gepubliceerd, en wel in het Nederlands Bosbouw Tijdschrift van december 1975, waarnaar ik dan ook verwijs. De brief van het Boschap en, als ik goed ben geïnformeerd, ook die van de hoogleraren vertolken een opvatting welke parallel loopt met die in de gepubliceerde brieven, namelijk dat een ongedeelde Staatsbosbeheer thuis hoort bij het Ministerie van Landbouw.

In de brief van de Stichting Industrie-Hout aan de Kamerleden is niet alleen de positie van het Staatsbosbeheer aan de orde gesteld maar ook de ongelijkheid in steun aan de landbouw en aan de bosbouw. Achtergrond hiervan is de overweging dat de regering, wil zij een realistisch houtproductiebeleid ontwikkelen, uitbreiding van het bosareaal zal dienen te stimuleren, hetgeen impliceert dat de bosbouw als vorm van bodemproductie een eerlijke concurrentiepositie ten opzichte van de productie van landbouw moet krijgen en dat betekent een vergelijkbare steun.

Inmiddels had in oktober j.l. het Boschap een uitgebreide nota aan de Kamer doen toekomen, waarin de aandacht van de parlementsleden werd gevraagd voor de weinig rooskleurige situatie in de partikuliere bosbouw. Een samenvatting daarvan vindt men in het Nederlands Bosbouw Tijdschrift van oktober/november 1975, waarnaar ik verwijs. Het Boschap vermeldt een jaarlijks deficit in de partikuliere bosbezittingen van f 125,— per hectare, spreekt in dit verband de vrees uit voor een aftakeling van de waarde van ons bosbezit en voor een sterk toenemende werkloosheid onder de werknemers in de partikuliere bossen, en vraagt een beheersbijdrage voor dekking van het genoemde deficit.

Tot zover enkele ontwikkelingen van bospolitieke aard die zich in de afgelopen jaren hebben voorgedaan.

Het landbouwdebat in december 1975

Op 17 en 18 december 1975 vond in de Tweede Kamer de behandeling van de Landbouwbegroting 1976 plaats. Daarbij waren voor de bosbouw het belangrijkste de inbreng van de heer Beekmans (D '66) en het antwoord daarop van de Minister. De heer Beekmans heeft zijn gehele spreektijd van een half uur aan de bosbouw besteed, een unieke gebeurtenis in de Ka-

mer. Hij gaf als reden op dat zijn inziens " het moment is gekomen, waarop wij beslissingen moeten nemen. Immers, op het moment dat wij ontdekken dat wij in ons land te weinig bos hebben — en dat betekent: te weinig hout produceren — is het veel te laat" (6). Het was een opmerkelijke, echt politieke inbreng in het debat, en wel van een niveau dat duidelijk maakte dat dit parlementslid zich bijzonder goed had voorbereid. Ik wil zijn rede, waaraan ook de pers veel aandacht heeft besteed, hier kort weergeven. De heer Beekmans heeft (en dat geeft te denken) de politieke betekenis van het bos in de eerste plaats gekoppeld aan de noodzaak van meer houtproductie. Ik citeer: "Het bos heeft veel functies . . . Hoe we er echter ook over praten, de belangrijkste functie is en blijft de productie, hoezeer ook die andere functies op de voorgrond treden". Na uitgebreid te zijn ingegaan op de oorzaken van een toenemende houtschaarste in de wereld, memoreerde de heer Beekmans de door het Boschap en de Stichting Industrie-Hout gevraagde verdubbeling van het bosareaal, een uitbreiding die in de IJsselmeerpolders of op bestaande landbouwgrond zou moeten plaatsvinden. Maar "zolang de economische crisis duurt en schaalvergroting van de landbouw het wachtwoord blijft, zal spontaan weinig of geen landbouwgrond vrijkomen voor doeleinden als bosbouw". Aan de hand van globale berekeningen toonde de heer Beekmans vervolgens aan dat de bosbouw, als men de steun aan deze bedrijfstak en aan de landbouw vergelijkt, minstens f 800,— per hectare per jaar in het nadeel is. Onder protest van enkele andere, nauw met de landbouw verbonden Kamerleden maakte hij de opmerking, gestaafd met cijfers, dat de situatie in de landbouw dusdanig is dat de bosbouw, bedrijfseconomisch gezien, er nog niet eens zo slecht af komt. Verder in zijn betoog wees de heer Beekmans op de recreatieve betekenis van het bos. Zich baserend op een enquête van Staatsbosbeheer concludeerde hij dat jaarlijks in Nederland ongeveer 30 miljoen bezoeken aan het bos worden gebracht. Hij noemde subsidies aan andere recreatiemogelijkheden (schouwburg, zwembad), waarop de gemeenschap per bezoek 7 gulden toelegt. Zou men die norm ook op het bos toepassen (hij noemde dit overigens wel hypothetisch) dan zou dit een jaarlijkse subsidie van f 750,— per ha betekenen. Als men het aantal bezoeken daarbij betreft komt dit bedrag zelfs op f 1600,— per ha.

Samenvattend betoogde de heer Beekmans "dat het in elk opzicht gerechtvaardigd zou zijn om tussen nu en het jaar 2000 die 250.000 ha te bebossen". In verband hiermee kwamen ook de IJsselmeerpolders uitgebreid ter sprake; de heer Beekmans vroeg een bebossing van 25% van Zuidelijk Flevoland en van 50% van de Markerwaard. Inpoldering van de laatstgenoemde is zijns inziens uit het oogpunt van bosbouw zeer goed te overwegen.

Buiten de IJsselmeerpolders moet bebossing ten kos-

te van landbouwgrond gaan. Hier zag het Kamerlid een belangrijke taak voor de particuliere sector, omdat aankoop en bebossing van gronden door de overheid een kostbare (en tijdrovendel) zaak zou worden. Deze particuliere activiteiten moeten echter door de overheid gestimuleerd worden. In dit verband pleitte de heer Beekmans voor een aantal maatregelen. In de eerste plaats vroeg hij de herbebossingsbijdrage op het niveau van de bebossingssubsidie (80%) te brengen. Verder vroeg hij aandacht voor een interessante suggestie, namelijk om bijvoorbeeld gedurende de eerste vijf jaar na bosaanleg een subsidie te geven van ongeveer 3,5% per f 1000,— grondwaarde. Verder zou zijns inziens de bijstelling van de bosbijdrageregeling moeten worden aangepast aan de geldontwaarding. Ook zouden bijdragen kunnen worden gegeven in de kosten van samenwerkingsverbanden. Voorts werd inschakeling van het Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de landbouw gevraagd. Wel zou bij al deze steunmaatregelen aan de boscigenaar als voorwaarde moeten worden gesteld dat hij over een beheersplan of, bij kleine oppervlakten, een eenvoudig onderhoudsplan beschikt. Tenslotte vroeg de heer Beekmans de Minister om het bedrag van 10 miljoen gulden, dat nu voor de bosbouw op zijn begroting staat, in de begroting van 1977 op te voeren tot 50 miljoen gulden.

Wat de inbreng van de andere parlementsliden betreft, mag niet onvermeld blijven dat verschillende van hen, namelijk de heren Hutschemaekers (KVP, ook namens AR en CHU), Koningh (DS '70) en Van Rossum (SGP) gepleit hebben, zij het in weinig woorden, voor uitbreiding van de steun aan particuliere boscigenaren.

De zojuist genoemde Kamerleden, evenals de heren Waalkens (VVD) en Jongeling (GPV) hebben tevens gepleit voor behoud van een ongedeelde Staatsbosbeheer bij het Ministerie van Landbouw, met de aantekening dat de heer Hutschemaekers in dit opzicht namens een deel van zijn fractie sprak. Als ik tijdens het debat en tijdens gesprekken in de wandelgangen de neuzen goed heb geteld, steunt een meerderheid van de Kamer dit standpunt, iets wat de betrokken ministers niet buiten beschouwing kunnen laten. Overigens moet men wel vrezen dat de departementale plaats van het Staatsbosbeheer bij een komende kabinetsformatie als wisselgeld zal fungeren en daarbij is niets zeker. Dit is een reden temeer voor allen die belang hebben bij een goed functioneren van het Staatsbosbeheer in onze bosbouw, om na de eerder in dit artikel vermelde recente initiatieven en activiteiten waakzaam te blijven.

Met spanning heb ik op de tribune zitten wachten op het antwoord van Minister Van der Stee, met name op de rede van de heer Beekmans. Wel, nog nooit heeft een Minister van Landbouw in zijn antwoord zoveel tijd besteed aan de bosbouw (6). Ik wil ook daarvan een korte samenvatting geven. De bewindsman begon als

volgt: "Terecht is er van de zijde van de Kamer, en in het bijzonder van de zijde van de heer Beekmans . . . veel aandacht besteed aan de positie van onze bossen. Bosbouw neemt ten opzichte van andere vormen van bodemgebruik een aparte positie in". Hij baseerde dit laatste op de lange produktieduur van hout en de vele en veelsoortige functies van het bos, waarna hij nader op de functies inging. "Ik meen", aldus de Minister, "dat de functies houtproduktie, natuurbehoud en openluchtrecreatie niet bij voorbaat concurrerend zijn. Verantwoorde combinaties zijn zeer wel te verwezenlijken. Bossen met houtproduktie als primaire functie groeien niet van vandaag op morgen. Ook daar wordt het karakter in hoge mate bepaald door het blijvende ervan. Zij vormen daarmee een blotoop voor specifieke levensgemeenschappen. Wanneer de boomsoorten op de juiste basis worden gekozen, kunnen zelfs monoculturen stabiele elementen in het milieu vormen". De Minister lichtte vervolgens, mede aan de hand van het rapport Kampfraath, uitgebreid de taken van het Staatsbosbeheer toe en de rol die deze dienst in de ontwikkeling van onze bosbouw vervult. Direct daarna echter beklemtoonde hij de betekenis van het feit dat óók particulieren bos beheren. Hij zegde toe de ontwikkeling van samenwerking in de bosbouw blijvend te zullen stimuleren, waarbij de afzet van het hout hoge prioriteit zal genieten. Verder deelde hij mee het voornemen te hebben om, in overleg met de staatssecretaris van CRM, een herstructurering van de bosbijdrageregeling te bevorderen. "Daarbij", aldus de heer Van der Stee, "staat mij voor ogen, dat er een regeling tot stand zal moeten komen, die gericht is op het verlenen van bijdragen in onrendabele onderhoudskosten"; ongetwijfeld een belangrijke toezegging. Ten aanzien van de departementale plaats van het Staatsbosbeheer wenste de Minister overduidelijk zich niet in een discussie te begeven; de enige opmerking die iets ver raadde, was: "Ik zou de heer Waalkens willen zeggen, dat ik niet zo vrijgevig ben als hij soms, zij het op een ander punt, wel eens suggereert". Een stukje wisselgeld bij een volgende kabinetsformatie blijft daarmee echter wél liggen.

De politiek belangrijkste uitspraken van de Minister heb ik voor het laatst bewaard. Ik citeer:

— "Als het bos als vorm van bodemproduktie in Nederland niet mogelijk is zonder steunmaatregelen van de overheid, acht ik het verantwoord de bosbouw en daarbij zeker ook het produceren van hout te steunen. Maar ik kan en wil niet op financiële mogelijkheden en onmogelijkheden op dit ogenblik vooruitlopen".

Verder:

— "Een . . . aspekt van de lange termijn van de bosbouw is dat bij een laag rendement de prijs van het bos er direkt in negatieve zin door wordt beïnvloed. Dat is een van de grote belemmeringen voor het tot stand komen van nieuwe bossen in particuliere hand. Ik heb dit jaar ingesteld de interdepartementale commissie voor

het ontwikkelen van een visie op de Instandhouding en uitbreiding van het bos in Nederland. Ik verwacht van die commissie voorstellen hoe die belemmeringen . . . kunnen worden opgeheven".

De Minister deelde mee te verwachten dat medio 1976 deze commissie met zijn opdracht klaar zou zijn.

Slotopmerkingen

De woorden van de Minister zijn bemoedigend, evenals de toenemende belangstelling van de Kamer. Het is zelfs de bedoeling dat de Vaste Commissie voor Landbouw in het voorjaar een openbare zitting geheel aan de bosbouw zal gaan wijden. Het woord "bemoedigend" geeft echter een onvoldoende typering van de situatie. Hetgeen ik in voorgaande heb beschreven, brengt althans mij tot de constatering die ik in het begin van dit artikel al aandulde, namelijk dat inderdaad kan worden gesproken van het begin van een echte bospolitiek in ons land. Het zal daarvoor van zeer groot belang zijn met welke conclusies en adviezen de al meermalen genoemde interdepartementale commissie straks ter tafel komt. Hoe dan ook, het is duidelijk dat onder deze Minister van Landbouw politiek een gunstige kentering voor de bosbouw is opgetreden waarbij het parlement een sterk stimulerende invloed heeft gehad, maar waarbij ook, naar men mag aannemen, de huidige direktie van het Staatsbosbeheer zijn taak goed heeft begrepen. Een echte bospolitiek kan zich

echter alleen goed ontwikkelen als alle kringen van belanghebbenden bij het bos veel meer dan tot dusverre daarvoor belangstelling gaan opbrengen en tevens daaraan willen gaan bijdragen. Wellicht dat de nieuw ingestelde Bosbouwvoorlichtingsraad in dit opzicht stimulerend zal werken.

Literatuur

- 1 Stichting Industrie-Hout. De Nederlandse houtproductie in het kader van een grondstoffenpolitiek. Wageningen, januari 1974.
- 2 Boschap. Beleidsprogramma voor bosinstandhouding en bosuitbreiding in Nederland (Rapport van de Commissie Thurlings). Den Haag, januari 1974.
- 3 Meiden, H. A. van der. Te weinig bos in Nederland. Economisch Statistische Berichten 59 (2969), 1974 (812-815).
- 4 Meiden, H. A. van der. Ontwikkelingen in de Nederlandse bospolitiek. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 47 (1), 1975 (1-6).
- 5 Meiden, H. A. van der. Geen blad voor de mond. Vragen rond het Nederlandse bos. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 46 (12), 1974 (270-277).
- 6 Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Behandeling van de Rijksbegroting Landbouw & Visserij 1976, 17 en 18 december 1975. Staatsdrukkerij, Den Haag.